

ELENA MIHU

TIPĂRITURI RÎMNICENE ÎN JUDEȚUL MUREȘ

★

Studiul de față este o completare la articolul „Tipărituri rimnicene în județul Mureș” publicat în volumul — Valori bibliofile din patrimoniul cultural național, Rîmnicu Vilcea, 1980, și va cuprinde: citeva din cele mai importante însemnări de pe filele cărților, păstrate în localitățile mureșene; lista tipăriturilor în ordine cronologică; o hartă a circulației acestor cărți în județul Mureș. (Nu sînt cuprinse cărțile rimnicene existente în bibliotecile și muzeele din județ).

Însemnările de pe filele acestor tipărituri sînt o mărturie a schimburilor de valori culturale, între românii de dincoace și de dincolo de Carpați, adevărate mini-cronici transmise peste ani posterității.

Prima carte rimniceană atestată în județul nostru, este Antologhionul lui Antim Ivireanu, 1705, întîlnit în patru localități — Dumbrava, Filipișu Mic, Ripa de Jos (Colligat cu Octoihul, 1707) și Valea. Exemplarul de la parohia din Valea, numai la patru ani de la tipărire, ajunge în județul nostru pe Valea Nirajului. Pe fila I v numerotată, găsim însemnarea „De la popa Ioan din Sînlorința (Lăurenți), drept 12 zloți și-au fost la tocmală Pop Simion... Toader Cora, Luca Baciul ot Sînlorința, și au luat ca să fie pomeană mie și soțului meu și a tot rodul nostru, iar cine ar îndrăzni a o vinde sau a o fura să fie blăstămat de noi... vleit 1709. Această carte în anul 1772 este furată și adusă înapoi „cu leje”, compactată și păstrată la loc de cinste... „S-au fost stricat cartea foarte tare și s-au sculat Ioana Morărița cu soțul său Chiril Murariu de la moara domnișoarei Lazăr Ana și o au dat de o au legat cu bani buni drepti 8 mărieși, fiind și domneaci din neamul Toader... Scrisam eu popa Marcu Zugravul ot Andrasfatu (Andreeni). Și s-au legat... fiind episcop din partea neuniților Sofronie Carloviț, protopop Nicolae” (f. 62—65).

Triodul tipărit în 1731, a parcurs un drum lung în interiorul Ardealului, pînă să se stabilească definitiv în localitatea de lângă Sighișoara, Șoard. Pe filele cărții găsim menționat că „Acest triod l-au dat jupănul Furcoș Mihai pircălabul de la Simbăta de Jos, mănăstirii Drăgușului cei vechi unde iaste hramul Adormirii Sîntii Născătoare de Dumnezeu în anul 1737 ca să-i fie pomeană dumnealui și părinții dumnealui” (f. 3-3). În anul 1814 este cumpărată cu zece florini de Ioan Marc din Șoard, de

la Mihalj din Bogogaia. La anul 1815 mai era în localitatea Șoard, după cum menționa Ioan Popovici „fioru popi(i) de la Șoard. A 1815 februarie”. Nu știm ce s-a întâmplat cu cartea după acest an, pentru că în 1844 este cumpărată de la Dragoș Patriciu, cantor în Racoș „Anno 1844 au cumpărat Meluța Ionuț aceasta carte de la mine Dragoș Patriciu Vitregu cantoru Racoșului cu condiție ca aceasta nime să nu îndrăznească a o înstrăina de la biserica Șoardului — s-au dat ființa de față a sus scrișilor. Despre care au drept suflet mărturisă în Șoard 1844 febru(arie) 25 zile (f. gardă).

Triodul (Strastnic), păstrat în localitatea Moiša, l-am considerat comandă specială pentru Ardeal și datat cu anul 1735¹, după cum reiese și din însemnarea „...Carte se cheamă Strastnic o am cumpărat eu Chiril din Cuișdu și am dat prețul pe dînsul bani gata zece mărișei și am luat di la Onul Grecului din Ocnîț și cine l-or lua s-a la fura să fie anaderna 318 părinți. Și la cumpăratul acești cărți s-au băut adălmaș 6 cupe de vin cu popa Grigoraș și cu Dumitru diacul din Ocnă și era leat 7247 (1737) în luna lui sept(embrie) 2 zile. Scrisam eu Ștefan Dacalmari (?) din Moldova, cînd am fost la Ocnîță” (f. 3—16).

Este demn de menționat efortul bănesc făcut de un sat ca Alunișul, pentru a-și procura cărți în locul celor mistuite în incendiul care a distrus biserica, în anul 1801, și meritul preotului Todor Branea care a achiziționat cărți din cele mai importante centre tipografice — București, Buzău, Blaj, Alba Iulia și nu putea neglija Rîmnicul. Astfel, în anul 1830 cumpără Octoihul tipărit aici în 1742, după cum rezultă din următoarea însemnare „Iară să știe că am luat acest octoih de la Scaunul Episcopiei din Sibiu, în anul 1830 din cărțile fostului protopop Nicolae Panovici, dînsul afară... și cărțile sale sau lăsat la Conzistoriu spre vindere, cu preț de bici socotit, din care cărți lăstate la vînzare am luat și eu octoih fiindu-mi lipsă de el, cu bani bunî 6 zlot, fiind de față și popa Ion Cornea paroh din Potoc (Deleni). Popa Todor Branea paroh în Măierău (Aluniș)” (f. de gardă). Tot în această perioadă probabil a fost achiziționat și Antologhionul, 1766, pe exemplarul păstrat, fără legătură și lipsă primele file, nu am găsit nici o însemnare.

Antologhionul, 1766 din localitatea Nădașa s-a transmis din tată-n fiu după cum găsim notat „După aci mai sus numitul popa Gavrilu¹ Matei s-a folositu de acestu mineiu în aceasta biserica gr. orientală a Nădășii romane, fiului seu fostul protopopu a lui Tractulu¹ Turda superioară — Zaharia Mateiu pana la anulu 1863 urmîndu după densulu fiului seu Gavrilu Mateiu”. (f. de gardă). Din cauza folosirii intense exemplarul a suferit două legături după cum reiese din următoarele însemnări: Acestu mineiu l-am legatu eu Iordache Popovici din Ibănești pentru 5 zlotî plata legăturii și iaste a popii Gavril din Nădașa 1793 1 martie” (f. de gardă). „1884 decembrie 24 Acestu minei pentru compactura a doa ora au plătit proprietaru deîn Nădașa Mark Petra pentru ertarea păcatelor a domniei sale și a întregii familiei întru vecinica pomenire” (f. de gardă).

1. Miha Elena, *Tipărituri rîmnice... în Valori bibliofile... Rîmnicu Vilcea, 1980, p. 83—86.*

Și cărțile tipărite sub îngrijirea episcopilor Filaret și Chesarie au fost achiziționate de locuitorii meleagurilor noastre. Evanghelia, 1784 a fost cumpărată numai la patru ani de la tipărire, în 14 mai 1788 de Ion Șuteu și „o au dat la biserică a Bahniei, plătind-o cu doisprezece florini“ (f. 1—9). Triodul lui Chesarie, 1777 păstrat în localitatea Valea Largă“... s-au cumpărat de roaba lui Dumnezeu Anisia Păsculeasa cu preț de 24 de florinți și l-au dăruit pe sâma sfintei beserici neunite din Țicud (Valea Largă), ca să fie pomană împreună cu soțul său Pașcuț din Botez...” (f. 1—6 v.)

Tipărituri nemenționate pe hartă : Liturghie, 1733 — Mădăraș ; Molitvenic, 1747 — Habic ; Octoih, 1763 — Subpădure ; Psaltirea, 1764 — Săuila, Mădărași (?).

1. Antologhion, Rîmnice, 1705 — Dumbrava, Filipișu Mic, Rîpa de Jos, Valea.
2. Octoih, Rîmnice, 1707 — Dumbrava, Filipișu Mic, Rîpa de Jos.
3. Triod, Rîmnice, 1731 — Ațintis, Tg. Mureș, Valea Largă.
4. Triod (Strastnic), Rîmnice, 1735 — Voisa, Miheșu de cîmpie, Sînpaul, Sînpetru de Cîmpie.
5. Antologhion, Rîmnice, 1737 — Cornești, Deleni, Luduș, Nadeș, Săulia, Valea Largă.
6. Octoih, Rîmnice, 1742 — Aluniș, Bahnea, Luduș, Mădărași, Poarta, Șoar Malorești, Seuca, Mărăreni.
7. Antologhion, Rîmnice, 1745 — Abus, Giuluș, Luduș, Orșova.
8. Evanghelie, Rîmnice, 1746 — Dala, Lunca, Sîntana, Saschiz.
9. Cazania, Rîmnice, 1748 — Chînciș, Gănești, Morăreni, Sîrmas.
10. Catavasier, Rîmnice, 1750 — Bernadea, Saschiz.
11. Octoih, Rîmnice, 1750 — Boju, Cucerdea, Deda, Feleag, Idiceș, Lăslău, Orșia, Ulieș, Urisiu de Sus.
12. Psaltire, Rîmnice, 1751 — Deag, Luduș.
13. Antologhion, Rîmnice, 1752 — Feleag, Sînpetru de cîmpie, Socolu de Cîmpie.
14. Liturghie, Rîmnice, 1756 — Miheșu de Cîmpie.
15. Molitvenic, Rîmnice, 1758 — Ațintis.
16. Triod, Rîmnice, 1761 — Cușteinic „(Strastnic)” — Band, Grîndeni, Iclănzcl, Lechînța, Luduș.
17. Antologhion, Rîmnice, 1766 — Aluniș, Ațintis, Bahnea, Chețani (2 ex.) Deda, Deaj, Glodeni, Mădărași, Moșuni, Nandra, Răstolița, Roghin, Sîncrai, Sîntana, Sînpaul, Urisiu de sus, Voiniceni.
18. Liturghie, Rîmnice, 1767 — Tg. Mureș.
19. Pentecostar, Rîmnice, 1767 — Ațintis, Berghia, Chimiteșnic, Glodeni, Grîndeni, Idiceș, Suplac, Sînmărlinu de Cîmpie, Sînpetru de Cîmpie, Valea Largă.
20. Molitvenic, Rîmnice, 1768 — Tg. Mureș.
21. Psaltirea, Rîmnice, 1769 — Tg. Mureș.
22. Triod, Rîmnice, 1777 — Ațintis — Valea Largă.
23. Mînciul lunii noiembrie, Rîmnice, 1778 — Saschiz.
24. Cazania, Rîmnice, 1781 — Cucerdea.
25. Molitvenic, Rîmnice, 1782 — Deag, Moșuni, Morăreni, Șoard.
26. Pentecostar, Rîmnice, 1782 — Tg. Mureș.
27. Evanghelie, Rîmnice, 1784 — Bernadea.
28. Antologhion, Rîmnice, 1786 — Cucerdea.
29. Cazania, Rîmnice, 1792 — Boju, Seimuș.
30. Liturghier, Rîmnice, 1813 — Crălești.

OUVRAGES IMPRIMÉS À RÎMNICU VILCEA ET TROUVÉS DANS LE DISTRICT MUREȘ

RÉSUMÉ

L'auteur y présente la circulation du livre imprimé à Rîmnice dans le district Mureș et il contribue au perfectionnement de la carte avec la pénétration du livre saint du sud des Carpates dans la Transylvanie.

L'auteur apporte de nouvelles contributions à la connaissance du rôle joué par les Roumains de Pays Roumain, qui ont aidé leurs frères de l'autre côté des Carpates dans la lutte contre l'exploitation étrangère.

On apporte de nouvelles preuves, qui complètent l'affirmation de Nicolae Iorga que Rîmniceul „a été la capitale des maîtres typographes”.